
Intervaly

Praktický přehled

Jan Malina

Úvod

V hudbě je interval pojmenování vzdálenosti mezi dvěma tóny, které zaznívají po sobě (bezprostředně nebo ob několik tónů – melodicky – vzestupně, sestupně) nebo současně (harmonicky – ve dvojhlasu, v akordech atp.).

Intervaly nepotřebujeme znát k tomu, abychom zahráli písničku. Potřebujeme je znát k tomu, abychom dobře rozuměli kapelníkovi, spoluhráči, učiteli, notovému zápisu – potřebujeme je ke komunikaci, abychom se domluvili. Zcela nepostradatelné jsou při čtení a psaní akordových značek.

Nejužitečnější je znát intervaly komplexně – znát jejich pojmenování, jak zní a kde se hrají na nástroji, jak se píšou do not a akordových značek, je dobré umět je zazpívat – vše pak dává větší smysl.

V praxi se používají intervaly:

1. Čisté
 - a. prima/oktáva
 - b. kvarta/undecima
 - c. kvinta/duodecima
2. Velké a malé
 - a. sekunda/nona
 - b. tercie/decima
 - c. sexta/tercdecima
 - d. septima
3. Od čistých, velkých a malých odvozené – zvětšené a zmenšené.

Pro větší přiblížení se praxi uvádím ukázky použití některých intervalů v akordech a ve dvojhlasu.

Prima

Čistá prima je unisono dvou nástrojů/zpěváků. Dva stejné tóny.

Melodie hraná dvěma nástroji ve stejné oktávě jsou souběžné čisté primy.

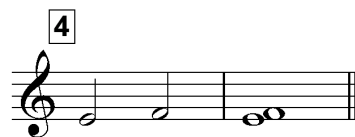

Sekunda

Sekundy jsou dvě. Malá sekunda = půltón, velká sekunda = celý tón. Proč není čistá sekunda? Představte si malou a velkou sekundu je jako dvě dívky, z nichž je sice jedna vyšší a druhá nižší, ale jsou povahově stejné, mluví – zní velmi podobně. Nemůžeme o jedné z nich říct, že je lepší – čistá a o druhé, že je horší – zmenšená/zvětšená jen proto, že je vyšší nebo nižší. Bylo by to nespravedlivé. Musíme jim naslouchat a hodnotit jejich charakter ne vzhled. Nelze říct o velké sekundě, že je čistá

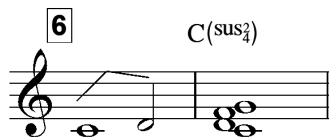

a o malé sekundě, že je zmenšená.

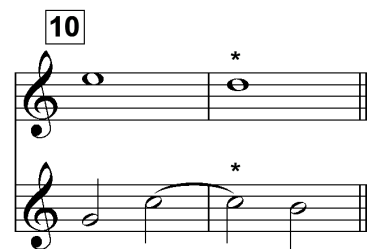
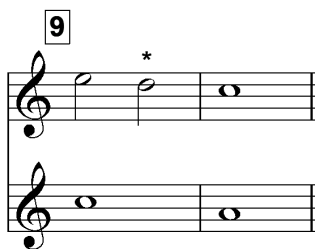
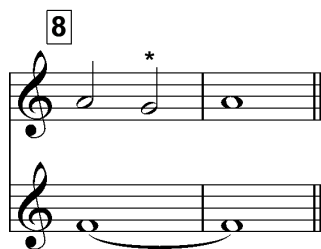

Vždyť zní obě podobně. Není mezi nimi velký rozdíl a v hudbě se používají rovnocenně (stupnice, melodie, průchody, průtahy, zahuštěné akordy). I když zní obě sekundy disonantně – to je nelibozvučně, v hudbě se hojně používají.

V akordických značkách se objevuje označení velké sekundy číslicí 2. Zní mezi basem a některým z vrchních hlasů například v průtažných akordech (sus = suspended) nebo jako přidaný tón (add2).

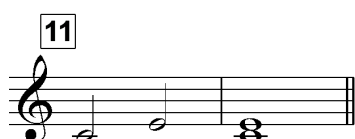

A ve dvojhlasu se používají obě sekundy například jako střídavý tón (ukázka 8), průchodný tón (ukázka 9) nebo v průtahu (ukázka 10).

Tercie

S terciemi je to podobné jako se sekundami. Jsou dvě – velká tercie a malá tercie. Doporučuju, představte si je jako dvě dívky. Jedna je trochu vyšší – velká tercie,

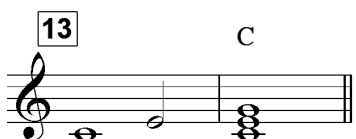

druhá trochu nižší – malá tercie,

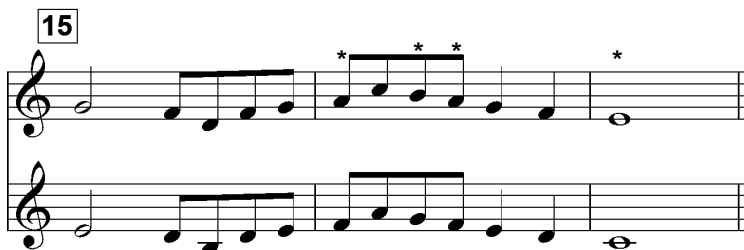

ale povahově (zvukově) jsou si velmi podobné. Nemůžeme o jedné říct, že je lepší – čistá a o druhé, že je horší – zmenšená jen proto, že je jedna vyšší a druhá nižší.

Tercie zní dobře - libozvučně. Skládají se z nich akordy. V akordových značkách se pro označení velké tercie (v durových akordech) mezi basem a některým z vrchních hlasů nepoužívá většinou žádné označení, někdy však velké písmeno M. Pro označení malé tercie (v mollových akordech) se používá většinou malé písmeno m, nebo zkratka slova *minor* – mi, min, někdy také pomlčka –. Mollový akord se někdy zapisuje malým písmenem hlavního symbolu značky (a = akord a moll, c = akord c moll atp.).

V dvojhlasu zní malé i velké tercie dobře. Často zní souběžně – paralelně. Přírozenější je, když se malé a velké tercie* ve dvojhlasu kombinují.

Výhradně velké (ukázka 16) nebo výhradně malé (ukázka 17) souběžné tercie zní zajímavě, ale ne vždy zcela přirozeně.

Kvarta

Čistě znějící kvarta je jen jedna.

Protože pokud tuto vzdálenost o jeden půltón zvětšíme, dostaneme interval, který by se sice mohl jmenovat velká kvarta, ale nejmenuje se tak, protože zní velmi odlišně.

19

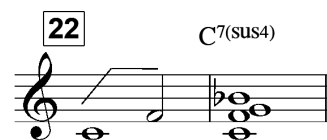
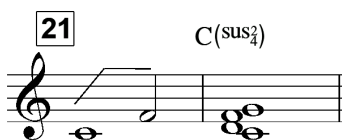
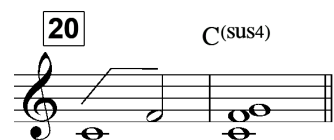

Představte si je opět jako dvě děvčata. Jedno nižší a jedno vyšší. Moc se spolu nekamarádí – jsou úplně jiné povahy. Jedno mluví klidným hlasem a druhé vrčí jako pes. I když používáme v hudbě oba tyto intervaly, je spravedlivé, když říkáme čistě znějící kvartě čistá kvarta a od ní odvozenému disonančnímu intervalu zvětšená kvarta.

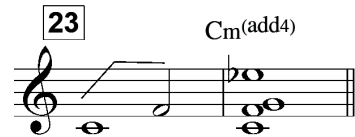
Poznámka: Pokud vzdálenost dvou tónů svírajících čistou kvartu zmenšíme o jeden půltón, dostaneme interval, který zní stejně jako velká tercie. Teoreticky se jmenuje zmenšená kvarta, ale v nejběžnější praxi se s ní setkáme vzácně.

V akordických značkách se pro označení čisté kvarty používá číslice 4. Pro označení zvětšené kvarty #4 nebo +4.

Čistá kvarta se používá podobně jako sekunda v durových průtažných akordech (sus).

Nebo také v mollových akordech jako přidaný tón (add4).

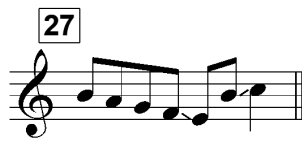

Ve dvojhlasu se kvarty používají různě. V jazzu zcela volně, v renesanční hudbě naopak obezřetně. V akordech (troj a vícehlasu) zní bez ohledu na žánr téměř vždy výborně.

Zajímavé je, že zvětšená kvarta zní trochu nešikovně i v rámci jediné melodie. Všimněte si, že tón, který v následující ukázce zní po zvětšené kvartě*, působí poněkud odtrženě.

Zvětšenou kvartu je dobré rozvést.

Poznámka: Se zmenšenou kvintou je to obdobné (viz níže).

Kvinta

Čistě znějící kvinta je podobně jako kvarta jedna – jde o její obrat. Pokud nižší tón z dvojice tónů svírajících čistou kvartu zvýšíme o jednu oktávu (viz níže), dostaneme čistou kvintu (ukázka 29). Stejně tak, pokud vyšší tón z dvojice tónů svírajících čistou kvintu snížíme o oktávu, dostaneme čistou kvartu (ukázka 30).

Example 29 shows a pure fourth (č.4) interval between C4 and F4, which is inverted to a pure fifth (č.5) interval between C5 and F4. Example 30 shows a pure fifth (č.5) interval between C5 and G4, which is inverted to a pure fourth (č.4) interval between C4 and G4.

V akordických značkách se pro označení čisté kvinty většinou nepoužívá žádné označení. Je přirozenou součástí běžných durových a mollových akordů. Pokud je však ve značce uvedeno například C5, znamená to, že máme vynechat tercii z durového akordu. Místo celého akordu pak zní jen čistá kvinta C-G nebo C-G-C. Těmto souzvukům se někdy říká Power Chords.

Pro označení zmenšené kvinty se v akordových značkách používá b5 nebo -5. Zmenšená kvinta je také přirozenou součástí zmenšených akordů označených o, zmenšeně malých septakordů označených ø nebo ø7 nebo alterovaných akordů označených alt (viz níže).

Zmenšená kvinta (ukázka 31) je zajímavá tím, že zní stejně jako zvětšená kvarta (ukázka 32).

Example 31 shows a diminished fifth interval (C4 to Gb4). Example 32 shows an augmented fourth interval (C4 to F#4).

V harmonii i melodii se však oba intervaly používají trochu odlišně. Například v doprovodných akordech se zvětšená kvarta používá tehdy, když má znít spolu s ní také čistá kvinta (ukázka 33). Zmenšená kvinta se používá naopak tehdy, když má znít místo čisté kvinty (ukázka 34).

Example 33 shows a C major 7th chord with a sharp 4th (Cmaj7(#4)) and a C6 chord with a sharp 11th (C6(#11)). Example 34 shows a C7 chord with a flat 5th (C7(b5)) and a C13 chord with a flat 5th (C13(b5)).

Pokud vzdálenost tónů svírajících čistou kvintu o jeden půltón zvětšíme, bude znít zvětšená kvinta (ukázka 35), zvukově je to totéž co malá sexta (ukázka 36).

Example 35 shows an augmented fifth interval (C4 to G#4). Example 36 shows a minor sixth interval (C4 to Ab4).

V hudbě se však zvětšená kvinta i malá sexta používají odlišně. Zvětšená kvinta bývá součástí zvětšených akordů.

37

C+ C7(#5) C+7(#9)

Malá sexta zní spíše v obratech akordů. Přímo součástí kvintakordu je vzácně (viz níže).

Pro označení zvětšené kvinty se ve značkách používá aug, #5, +5 nebo jen +. Zvětšená kvinta je také přirozenou součástí alterovaných akordů označených alt (viz níže).

Sexta

Se sextami je to podobné jako s terciemi, protože pokud nižší tón z dvojice tónů svírající velkou tercií (v.3) přesuneme o oktávu výš, dostaneme malou sextu (m.6 – viz ukázka 38). Pokud nižší tón z dvojice tónů svírající malou tercií (m.3) přesuneme o oktávu výš, dostaneme velkou sextu (v.6 – viz ukázka 39).

38

v.3 m.6

39

m.3 v.6

A opačně. Obratem se z velké sexty vytvoří malá tercií (ukázka 40) a z malé sexty velká tercií (ukázka 41).

40

v.6 m.3

41

m.6 v.3

Pomůcka s dvěma dívkami funguje i zde. Je tedy velká a malá sexta.

V akordických značkách se pro označení velké sexty používá číslice 6. Bývá součástí durových (ukázka 42) i mollových (ukázka 43) akordů.

42

C⁶ C^{6%}

43

Dm⁶ Dm^{6%}

Pro označení malé sexty se sice používá b6, -6, ale někdy může být její použití zbytečné, například akord e moll s malou sextou – Em7(b6) je přehlednější a přesnější zapsat jako akord C dur s velkou septimou s basovým tónem E – Cmaj7/E.

44 $E_m^{(b6)}$ C^{maj7}/E

Septima

Septimy jsou dvě. Je to s nimi podobné jako se sekundami – jsou jejími obraty. Pokud nižší tón z dvojice tónů svírající velkou sekundu (v.2) přesuneme o oktávu výš, dostaneme malou septimu (m.7 – viz ukázka 45) a pokud přesuneme o oktávu výš nižší tón z dvojice tónů svírající malou sekundu (m.2), dostaneme velkou septimu (v.7 – viz ukázka 46).

45 v.2 m.7

46 m.2 v.7

A opačně. Obratem se z velké septimy vytvoří malá sekunda (ukázka 47) a z malé septimy velká sekunda (ukázka 48).

47 v.7 m.2

48 m.7 v.2

Pomůcka s dvěma děvčaty funguje opět i zde. Velká a malá septima zní podobně (disonantně), nebylo by přesné jednu považovat za základní – čistou a druhou od ní odvozovat a považovat ji za zmenšenou – odlišně znějící.

V akordických značkách se pro označení velké septimy používá označení maj7 (major), ma7 nebo j7, Ma7, M7, Δ nebo Δ7. Je přirozenou součástí akordu C^{maj9} , G/C aj.

Poznámka: V akordových značkách bohužel nepanuje jednotu a mnoho si hráč musí domyslet z kontextu.

49 C^{maj7}

50 C^{maj9}

51 G/C

Pro označení malé septimy se používá pouze číslice 7. Malá septima je typická pro dominantní akordy.

52 G⁷ 53 G⁷(b⁵) 54 G⁷(#⁵)

Malá septima je také přirozenou součástí tzv. zmenšeně malého septakordu – m⁷(b⁵) nebo \ominus .

55 H^ø⁷ 56 Hm⁹(b⁵) 57 Hm¹¹(b⁵)

Oktáva

Čistě znějící oktáva je jedna (č.8). Zní podobně jako čistá prima (č.1).

58 č.8 č.1

V oktávách často hrají melodické nástroje.

59

Podle zvuku můžeme intervaly rozdělit na tři skupiny.

1. **Prázdné** (prázdně znějící) jsou – čistá prima, čistá kvarta*, čistá kvinta a čistá oktáva.
2. **Plné** (plně znějící) jsou – malá a velká tercie, malá a velká sexta.

Poznámka: Prázdným a plným intervalům se souhrnně říká konsonance – dobře znějící – libozvučné intervaly. Pozor, čistou kvartu se někdy (například při vytváření dvojhlasu) vyplatí považovat za disonanci.*

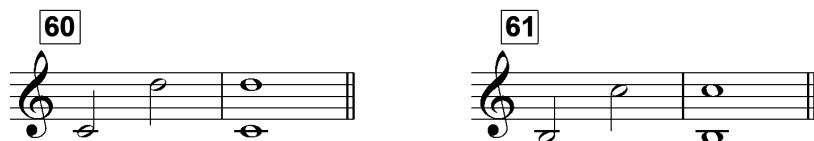
3. **Disonantní** (nelibozvučné) – malá a velká sekunda, někdy také čistá kvarta* (ve dvojhlasu), zvětšená kvarta, zmenšená kvinta, malá a velká septima.

Intervaly přesahující oktávu

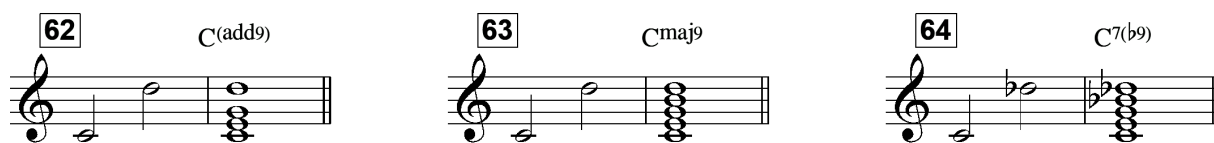
Zní podobně, jako výše probrané intervaly. Vzdálenost se navyšuje o jednu oktávu. Kvalita intervalů (čistá ..., malá ..., velká ...) zůstává beze změny.

Nona

Nony jsou v základu dvě – velká (ukázka 60) a malá (ukázka 61). Podobně jako sekundy. Jde o jejich obrat. Ve zvuku se liší nony od sekund menší vtíravostí.

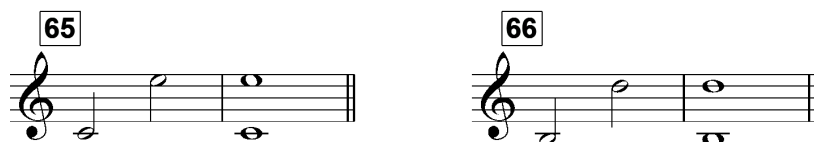
V akordických značkách se používají obě, pro velkou nonu se používá označení 9 a pro malou nonu b9 nebo -9. Pokud se má velká nona do akordu (durového i mollového) pouze přidat, píše se ve značce add9 (ukázka 62). Pokud se má spolu s velkou nonou použít i velká septima, píše se maj9 (ukázka 63). Pokud se má spolu s velkou nonou použít malá septima (dominantní akord), píše se jen číslice 9. V dominantních akordech často zní nona malá (ukázka 64).

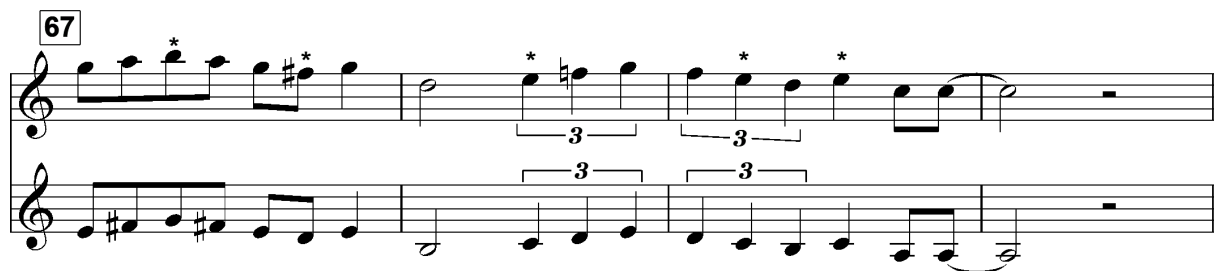
Podobně u mollových akordů. V mollových akordech však nezní malá nona tak dobře, jako v durových.

Decima

Decimy jsou v základu dvě – malá a velká. Podobně jako tercie. Ve zvuku se liší decimy od tercií větší plností v nižších polohách.

Zní dobře (podobně jako tercie) v souběžných sledech, kde se kombinují velké decimy* s malými.

Výhradně velké (ukázka 68) nebo malé decimy (ukázka 69), zní v paralelním pohybu zajímavě, ale ne vždy zcela přirozeně. Stejně jako u tercií.

68

69

Undecima

Čistě znějící undecima je jedna. Podobně jako kvarta.

70

Ve značkách se používá spíše v mollových akordech. V durových akordech se dostává do konfliktu s tercií, kterou je v takovém případě často potřeba vypustit. Je lepší použít akord sus4 (viz výše). Značí se 11. Pokud má být undecima jen přidaná do akordu, je lhostejné, jestli napíšeme add11 nebo add4 (ukázka 71). Samotné číslo 11 ve značce znamená automatické přidání septimy (ukázka 72) a podle libosti i nony (ukázka 73).

71

Dm(add4)

72

Dm¹¹

73

Dm¹¹

Duodecima

Čistě znějící duodecima je jedna. Podobně jako kvinta.

74

Tercdecima

Jsou dvě velká (ukázka 75) a malá (ukázka 76). Podobně jako sexty.

75

76

Velká tercdecima se ve značkách používá odlišně jako velká sexta, i když jde o tentýž tón. Samotná číslice 6 znamená, že se do durového akordu přidá jen velká sexta. Bez toho aniž by se psalo add6 (ukázka 77). Pokud je ve značce maj13, hraje se s velkou sextou/tercdecimou i velká septima (ukázka 78). Pokud je ve značce pouze číslo 13, s velkou sextou/tercdecimou i malá septima (ukázka 79).

77 C⁶

78 C^{major13}

79 C¹³

Odvozené intervaly

Jsou to zmenšené, zvětšené, dvojmzmenšené a dvojzvětšené intervaly. Zmenšit a zvětšit lze teoreticky každý interval dle libosti. Pro běžnou praxi mají význam však jen některé.

Zvětšená sekunda

Je součástí mollové harmonické stupnice (mezi šestým a sedmým stupněm). Ve starší hudbě se skladatelé tomuto kroku vyhýbali. Přirozenější je, se k šestému stupni harmonické stupnice v melodii přibližovat zdola, ale k sedmému stupni shora (viz * v ukázce 80). Melodie tak působí přirozeně.

80

Pokud se v melodii zvětšená sekunda objevuje přímo, působí na sluch Evropana poněkud orientálně.

81

Zvětšená kvarta

Někdy také triton – vzdálenost tří tónů. Královna disonancí. V akordových značkách #4 nebo +4 (viz výše). Souběžné zvětšené kvarty zní zajímavě, ale rozhodně ne přirozeně.

82

Zmenšená kvinta

Také triton – vzdálenost tří tónů. Sestra královny disonancí – k nerozeznání podobná. V akordových značkách b5 nebo -5 (viz výše).

Zvětšená kvinta

Bez ohledu na souvislosti zní stejně jako malá sexta. Zní ve zvětšených akordech. V akordových značkách #5 nebo +5 nebo jen + (viz výše).

Zmenšená septima

Zní v zmenšeném septakordu, ale ve značkách se samostatně neznáčí. Symboly o nebo dim7 jsou značky celý zmenšený septakord.

Poznámka: Pokud to lze, je v praxi lepší se dvojitým posuvkám (bb nebo x) vyhnout. Ve značkách by se neměly vyskytovat vůbec.

Zvětšená nona

Zní někdy v nonovém akordu. Ve značce se značí #9 nebo +9 (ukázka 84). Zní taky v alterovaném akordu (ukázka 85).

Ostatní odvozené intervaly mají spíše teoretický význam a zejména při psaní akordických značek se hodí spíš vzácně.

Přehled intervalů s uvedením počtu půltónů

Na různých nástrojích lze intervaly vyhledávat tak, že si odpočítáte vzdálenost od jednoho tónu k druhému po půltónech. V následujícím přehledu pt = půltónů. Prakticky používané intervaly jsou podtrženy.

- Primy
 - Čistá prima 0 pt
 - Zvětšená prima 1 pt
 - Zmenšená prima 1 pt
- Sekundy
 - Velká sekunda 2 pt
 - Malá sekunda 1 pt
 - Zvětšená sekunda 3 pt
 - Zmenšená sekunda 0 pt
- Tercie
 - Velká tercie 4 pt
 - Malá tercie 3 pt
 - Zvětšená tercie 5 pt
 - Zmenšená tercie 2 pt
- Kvarty
 - Čistá kvarta 5 pt
 - Zvětšená kvarta 6 pt
 - Zmenšená kvarta 4 pt
- Kvinty
 - Čistá kvinta 7 pt
 - Zvětšená kvinta 8 pt
 - Zmenšená kvinta 6 pt
- Sixty
 - Velká sexta 9 pt
 - Malá sexta 8 pt
 - Zvětšená sexta 10 pt
 - Zmenšená sexta 7 pt
- Septimy
 - Velká septima 11 pt
 - Malá septima 10 pt
 - Zvětšená septima 12 pt
 - Zmenšená septima 9 pt
- Oktávy
 - Čistá oktáva 12 pt
 - Zvětšená oktáva 13 pt
 - Zmenšená oktáva 11 pt
- Nony
 - Velká nona 12+2 pt
 - Malá nona 12+1 pt
 - Zvětšená nona 12+3 pt
 - Zmenšená nona 12+0 pt
- Decimy
 - Velká decima 12+4 pt
 - Malá decima 12+3 pt
 - Zvětšená decima 12+5 pt
 - Zmenšená decima 12+2 pt
- Undecimy
 - Čistá undecima 12+5 pt
 - Zvětšená undecima 12+6 pt
 - Zmenšená undecima 12+4 pt
- Duodecimy
 - Čistá duodecima 12+7 pt
 - Zvětšená duodecima 12+8 pt
 - Zmenšená duodecima 12+6 pt
- Tercdecimy
 - Velká tercdecima 12+9 pt
 - Malá tercdecima 12+8 pt
 - Zvětšená tercdecima 12+10 pt
 - Zmenšená tercdecima 12+7 pt